

5.SINIF SOSYAL BİLGİLER 3.ÜNİTE: İNSAN ve ÇEVRE

ÜNİTE KAVRAMLARI

HARİTA: Yeryüzünün tamamını veya bir kısmının belli oranda küçültülerek bir düzlem üzerine aktarılmasıdır.

HARİTA İŞARETLERİ (Lejant): Haritalarda kullanılan özel işaretlerin ne anlama geldiğini gösteren bu bölüme lejant denir.

ÖLÇEK: Haritalardaki küçültme oranına denir. Gerçek uzunlukları haritaya aktaramayacağımız için belli oranda küçültme yapılır.

FİZİKİ HARİTA: Herhangi bir yerin dağlarını, ovalarını, platolarını, akarsularını gösteren haritalardır.

Fiziki Haritada Renkler:

Fiziki haritada yükseltiler renkle gösterilir. Yükseltiler yeşilden kahverengiye doğru gösterilir. Derinlikler mavi ve mavinin tonları ile gösterilir.

0- 500 metre → yeşil ve tonları
500- 1000 metre → sarı ve tonları
1000-1500 metre → turuncu ve tonları
1500-4500 metre → kahverengi ve tonları ile gösterilir.

0- 200 metre → açık mavi
200- 500 metre → mavi
500 metre üstü → koyu mavi ile gösterilir.

GÖL: Karalar üzerindeki dört tarafı kapalı çukurlardaki su birikintilerine göl denir.

PLATO (YAYLA): Akarsular tarafından yarılmış yüksek ve geniş düzlüklere plato (yayla) denir.

VADİ: Akarsuların yataklarını derinleştirerek oluşturduğu “U” veya “V” şeklindeki uzun oluklara vadi denir.

OVA: Çevresine göre alçakta olan geniş düzlüklere ova denir.

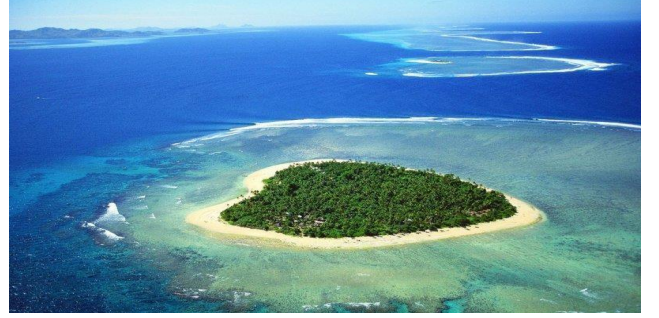
DAĞ: Çevresine göre yüksekte kalan, tabandan zirveye doğru yamaçları eğimli yeryüzü şekillerine dağ denir.

AKARSU: Yeryüzünde belirli bir eğim boyunca sürekli veya zaman zaman akan sulara denir.

ADA: Dört tarafı sularla çevrili kara parçasına ada denir.

YARIMADA: Üç tarafı sularla çevrili, bir tarafı karayla bağlantılı yeryüzü şekline yarımada denir.

KÖRFEZ: Denizin, karanın içine doğru sokulduğu büyük girintilere körfez denir.

BURUN: Kara parçalarının denizin içine doğru uzanmış bölümleridir.

BOĞAZ: İki denizi birbirine bağlayan dar su geçitleridir.

Örnek: İstanbul ve Çanakkale Boğazları

İKLİM: İklim bir yerde uzun yıllar boyunca gözlenen hava olaylarına iklim denir.

Örnek: Yazları sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır. (Akdeniz İklimi)

HAVA DURUMU: Belli bir yerdeki kısa süre içinde yaşanan hava olaylarıdır.

Örnek: Konya'ya bugün sağanak yağmur yağdı.

BOZKIR: Karasal iklimin görüldüğü yerlerde, ilkbahar yağmurları ile yeşeren, yaz sıcaklığı ile kuruyan bitki örtüsü

MAKİ: Akdeniz ikliminin görüldüğü yerlerde kısa boylu, yaz sıcaklığına dayanıklı çalı ve ağaçlardan oluşan bitki örtüsü

NÜFUS: Sınırları belli bir alan içinde yaşayan insan sayısına nüfus denir.

DOĞAL AFET: Doğada meydana gelen ve yıkımlara sebep olan hızlı değişimlere afet denir.

DEPREM: Yer kabuğundaki aniden oluşan sarsıntı ve titreşimlere deprem denir.

Depremde en riskli bölgeler: **Marmara, Doğu Anadolu ve Ege Bölgeleridir.**

SEL: Yağışlar sonrasında ortaya çıkan büyük su baskınlarına sel denir.

Selde en riskli bölgeler: **Karadeniz ve şehirleşmenin olduğu Marmara Bölgeleridir.**

HEYELAN (TOPRAK KAYMASI): Taş, toprak ve kayaların eğimli arazilerde kayarak yer değiştirmesine heyelan denir.

Heyelanda en riskli bölge: **Karadeniz Bölgesidir.**

ÇIĞ: Dağ'ın yüksek yerindeki büyük kar kütlelerinin koparak yuvarlanmasına çığ denir.

Çığda en riskli bölge: **Doğu Anadolu Bölgesidir.**

EROZYON (TOPRAK AŞINMASI):

Su ve rüzgârın etkisiyle toprağın aşınması ve taşınmasına erozyon denir.

Erozyonda en riskli bölgeler: İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleridir.

YANGIN: Doğal ya da beşeri nedenlerden dolayı ormanların veya binaların yansımalarına yangın denir.

Yangında en riskli bölgeler: Akdeniz ve Ege bölgelerinde görülür.

ÇEVRE KİRLİLİĞİ: Canlıların sağlığını etkileyen, çevredeki maddelere zarar veren, niteliklerini bozan, yabancı maddelerin hava, su ve toprağa karışmasına çevre kirliliği denir.

SU KİRLİLİĞİ: Suyun doğal yapısını bozacak zararlı maddelerin suya karışmasıyla su kirliliği oluşur.

Su kirliliğinin oluşmasının başlıca nedenleri: Sanayi atıkları, kimyasal ilaçlar, suni gübreler ve evsel atıklar

TOPRAK KİRLİLİĞİ: Toprağın niteliğini ve yapısını bozan zararlı maddelerin toprağa karışmasına toprak kirliliği oluşur.

Toprak kirliliğinin oluşmasının başlıca nedenleri: **Bilinçsiz kullanılan tarım ilaçları, sanayi atıkları ve evsel atıklar**

GÜRÜLTÜ KİRLİLİĞİ: Ulaşım araçları, sanayi kuruluşları ve inşaat çalışmaları vb. nedenler gürültü kirliliğine yol açar.

KÜRESEL ISINMA: Sera etkisindeki artışla birlikte Dünya atmosferinin ortalama sıcaklığının artması durumudur.

**DİĞER DERS İÇERİKLERİ İÇİN AŞAĞIDAKİ KANAL
LİNKLERİME TIKLAYINIZ.**

YOUTUBE ABONE OL LİNKİ:

<https://www.youtube.com/@sosyalhocasimustafa>

TELEGRAM HESABIM:

<https://t.me/sosyalhocasimustafakarakus>

İNSTAGRAM HESABIM:

<https://www.instagram.com/sosyalhocasimustafa/>